

מבט למסורה

שעורים בהסתכלות

עברתי בשבוע זה, כדרכי על יד שער יפו וראיתי אדם אירופי אחד הדור בלבושו,

שישב בתוך אחת העגלות וצווח לעגלות הערבי להביאו לרחוב ס' ט' פאול.

— "ס' ט' ב' ו' ל'?" — שאל העגלון בתמיה גדולה בפתחו שתי עינים גדולות לות לנוסע מעל דכנו — "האן קודם מוש סטמבול!" (כאן ירושלים ולא סטמבול!).

— "לא ס' ט' ב' ו' ל' אלא ס' נ' ט' פ' א' ו' ל'." נסה הנוסע להסביר לו בצר-פתית, עד שנשגשתי אליהם והסברתי לעגלון כי ס' ט' פאול בלע"ז: מאה שערים...

— "מי שו—ו—רי?— נזעק העגלון לזון הערבי בשמחה בפנותו אל הנוסע שלו — "טאיב, אול מישרים מוש סטמבול (אנב, עשה תקיעה גדולה בחטמו) אחבי זיו"אלנאס!" (הגד נא איפוא "מישרים" ולא סטמבול, ודבר בלשון בני-אדם!).

ובשעת דבורו הצליף ה"דובר מיש"רים" בשוטו החדש על נבי סוסיו הזקנים, לקיים מה שנאמר בש"ש: הולך דודי ל"מישרים" ולא לס' ט' פאול אף לא לסטמבול...

ומסטמבול — רק צעד אחד לקפרי * * * * *

מדרש אגדה יש כי מושלנו הח' ביב ישב בזמן האחרון במסכת רעים מאחב"י ונתגלגלה השיחה, כמובן, על איי הים, כלומר על האי ס' מ' ו' א' ה אשר באוסטרליה, שהנציב התנדב לשלח אליו את עתונאי א"י חנם וללא חזרה, כידוע, ובתוך השיחה הזכירו גם את שם האי קפריסין.

— "אה, סייפרוס!" — אמר המר של פתאום כאדם הרוצה לזכר נשכחות — הן זהו המקום שה"דבר" שולח אותי שם בכל יום... אגב, שאלו אותו ע"א מניו החדש ונסיעתו מירושלם, שמדברים בם ב"כ הרבה בעתונים בזמן האחרון.

— "מה לעשות?" — ענה המושל באירוניה שלו — דאר היום שולח אותי לסודן וה"דבר" שולח אותי לקפ"ריסין, ואני מחכה עד שיתפשרו בירי גיהו ונשאר לע"ע על מקומי בירושלם... הואיל וכך — חוששני מאד שהוא ישאר עוד זמן רב בתוככי ירושלים עיר קדשנו.

— ומה היו יכולים לעשות ?

הטפו את "מחזוריתם", טליותיהם ורגליהם על שכמם ועשו כלם בגעריהם ובזקניהם ה פ נ ג ה"ב ג ר ב י ם לפני המושל. — ומה היה יכול המושל לעשות עם יהודים ויהודיות "מפגינים" ביום כפור ? צות לשלח "דיליגנשיון" להתייצב לפניו ונבחרה מניהיוביה בלא קלפי משלחת משולשת: הגרף פון ויזל בראש, יהודי זקן ורשואי מבני העליה הרבי"עית ואשה אמריקאית מושלכת — באמצע.

וכשראה המושל את החוט המשו"לש הזה, גולל לפניו את תורת התוקים החדשה ותראה להם. ה ו ק ו ל א י ע ב ר ה, כתוב וחתום בנוש"פנקאידמלכותא ביד הנציב היהודי, האוסר בפרוש ביו"כ על הכסאות וה"ספסלים ומתיר רק את הכרים ופה פ ח י ם, ממש כמו במכונית שלנו בבני-הכרם, וכל כך למה ? — כדי שלא להרגיז חלילה את מנוחתם של בני דודנו ולא להפריע את מהלך החמורים טעוני הובל ביום קדשנו...

ובשפתח הריכוזיוניס"הוורנליסט את "המענה לשון" שלו ודבר על דעת המקום ועל דעת הקהל, שאנו מתירין להתפלל בישיבה של כסאות ובישיבה של ספסלים, כעבריינים על החוק ה ד ר ק ו נ י הוה, שהוא כלומר המושל בכבודו ובעצמו המראדהאי"חלכתא, וחסביר לו כי ביום קדוש זה, כ ל נ ד ר י ו ואסרו בטליו ומכו"טליו, שוטרנא לא שוטר, אסירנא

לא אסירי, לא פרקלמיישין וכל מיני גזרה'שון, כמו בבני-מוסא אצל בני' דוד'שון... וכשראה את היהודי הורשואי כי זקן האיש ותש כחו מצום היום, לא נתפעל חלילה וכיד האירוניה הטובה עליו, הסביר להם כי גם הוא נוהג בכל יערב לנוח מעמל היום לא על כסאות וספסלים חלילה אלא דוקא על הכרים, במנהג המקום, ויש אומרים, כי המושל רצה להשקיט את סערת רוחם של שליחי מצוה שלנו ואמר להם בערבית: "אלאת-כרים", והם טעו וחשבו כי דבר אליהם עברית, כדרכו בקודש, ואמר להם: ע ל ה כ ר י י ם...

זכר' חיים בשעתו, שדחה את נכדיו המושלכים, בראש כל חוצות מפני שמחת מצוה של ברית מילה, כידוע, כן דחה מושלנו את המשלחת ליום המחרת, מפני שמחת מצוה של איזו חתונה, כאומר: לכו וקבלו עלי לפני ה"נתנה תקף", וכל דבריהם היו בבחינת: "אמחו לאלהים", כל"ר מר — דבר אל הכתל... המערבי ! * * *

והפעם אני, כפי שאתם רואים, לא עזמות אלא מ רממות, הלכתי בערב יום הכפורים, כדרך כי תמיד, אל הכותל המערבי, בלויית אחרים מתלמידי וידידי, וחנה מה אמר לכם, רבותי ? — בסכנת נפשות ממש נדחקתי בין שתי השורות הארו"כות כגלות של הקבצנים שעשו עלינו מצור לארך כל הדרך והסימטאות עד כואכה אל הכתל...

לא עניינם סתם היו אלה, יקירי, אלא ק ב צ נ י ם, כאלף קבצנים מאתב"ה, ארוכי הפאות והידיים, נשים זקנות, וצעירות, התובעות בפה ממש ובכל הלשונות: "סיניור!" "אדון!" פדיון נפש, עשרה-בטלנים, בית התמ"חוי, מכלכל חיים, זוקף כפופים וכיו"צא בזה, וכשיצאתי מן הפתח נפלתי אל הפח של נרות נשמה וספרה-יחברסני, שמש שנכנס בתוך מכנסים רחבים וערביים, פגשני בקול רם וצעק אלי דוקא בורגון שלו: "היי, פעטמער!" ממש כמו בהדלקת רבי מאיר-בעל-הנגס בטברית...

ואחרון אחרון חביב — בעל-הלהות שלי האורב לתוירים לתהב להם את הלוח שלו במשעול הצד, שם ברחוב יפו, יודעים התיירים להחליץ מצרה: כשהם רואים אותו מהד גיסא הם נוטים לאיך גיסא... והאמינו לי, רבותי, כי בעמדי על יד "המנינים" ובשמעו את צרי"חתן המרה של הנשים, לא ידעתי את נפשי — אם לבכות על הכתל המערבי, או על הכתל של המערביים אשר למולו שרצה הנדיב לקנות בכסף מלא עוד לפני שלשים שנה, או על הכיסים והשרוולים שלי שגשארו בידי הנשים והקבצנים; כי איככה אוכל להראות לפני הפלוגות שלי במצב של יוכף הצדיק ? ...

ואגלה לכם סוד כי עברתי על התחום שהוגבל לנשים אצל הכותל, נדחקתי ביניהן, בעונותינו הרבים, וראיתי שם בפנה שתי ע י נ י ם

דומעות על הספר הפתוח לפניו, הצצתי רגע, כדרכי, לתוך "התחנה" שלה וראיתי, נחשו נא מה ? — ספר "שיר השירים"... היא מתיפתח מרה וקוראת בכל לב: מצאוני השומרים הסוכבים בעיר... הכוני ופצעוני... רחי חבק עבר"... ואני עניתי לה בלשון החכם-מכל-אדם: "הסבי... עינוך מגנדי, שהם, הרהיבוני, שערך... קצר "א לא גרסון" זכו, ואנב, זכרתו כי בימי שבת ישראל על אדמתו היו חוגגים ביום הכפורים הגההחתונות, כמדומני...

בשבי מהכתל, נפגשתי בחמור טעון עצים ואחריו גוי קטן מחמר ומסלל, בלוח של פתות-לחם ותחתיו גוי גדול הצועק ככרוכיבא: "הויטצאר, אירינים!" ואחרון אחרון חביב — תייר אמריקאי וברסני קצת ההולך בלויית ה"גאיד" הערבי אל הכותל, ה"מורה דרך" הסביר לו באנגלית גרונית את כל הענין, וכששאל מאתו התייר ע"א הקבצנים פושטי היד ענה לו: "פ'רום די זאיוניסט!" (אלה מן הציונים!). מיד הוציא התייר את מכונת הצלום שלו, דרך אותה מול הקבצנים בעלי הפאות והכפתנים, וצלם את ה"ציונים" בירושלם, בשביל עתונאי אמריקה...

וככל זאת, אין להתיאש חלילה, רבותי, כי הכל עובר: גם ה"ימים הטובים" של ר' שמואל וגם ה"ימים הנוראים", הכיסים מתרוקנים ב"ה מכל העבירות ב"תשליך" וקתני

הכנסיות מתמלאים מתפללים ומתפללות בלי עין הוץ בשנה זו... אמרו הכמנים: אסור לדור במקום שיש בו רק בית תפלה אחד, ביהוד ביום כפור, וע"כ נתעוררו הפקדים שבשכונתנו ליסוד כאן בית כנסת שני... ולע"ע תולכים הזקנים שלנו בשבוע זה ומנתתים את רגילהם החלשות בכל בקר עו גבעת שאול ידוי להתפלל במנין, ואני יסדתי לי "מנין נודד", כנהוג, לכל נדרי ול"הקפות", כדי לצאת ידי חובת כל בתי הכנסיות שלנו בירושלם, ואל נא יהשב לי לחטאה, אם אמר את האמת כי לבי לא נמטד אחר, בית הכנסת שבצריפנו, לא הלילה מפני התזון המצויין מהברי הועד דוקא, אלא מפני שמבקש אני בביהכ"נ, איזו תמימות מצד ר' עזמות! — הוי מסלית שבלה תכלת ומ"יזמה" על הראש, גם קצת, מה שקוראים: אומון ה' ש ב ל ב... וע"כ אהבתו כי אשמע את ה"רפורט" אשר יסדר לי תלמידי מסאה שערים על"א תפלת "כל נדרי" בבית הכנסת הגדול שלהם, לאחר שגמרו את תפלת "כל נדרי" עלה מגיד זקן, ר' פסח שמו, על הדוכן, ובלא שום הקדמות פתח בטענה כנגד כביכול בעצמו, כר' לוי יצחק מבידיטשוב בשעתו, דבר דברים קמטלהמים, אשר כל השומע תצילנה וזוניה.

— "פתח לנו לא שערי שמים ולא

שערי רחמים אלא שערי יפו וחיה... אין לנו צורך בעליה שמנה ובעלית" נשמה אלא בעליה גדולה של חלוצינו מכל קצוות ארץ. צא וחשוב — קורא המגיד הזקן בכח — חמשה עשר מליון יהודים לאד יש לך רבש"ע, בעולמך, ובשנה זו הכנסת בס"ה איזה עשרים ושבעה אלפים מאחב"י, ובמה נחשב הפכום הפעוט הזה, כלפי חמשה עשר מליון היהודים שהם מורדפים ונשחטים בכל העולם, עומדים מאחורי הכתל ומתדפקים על שערי א"י? ובכן — סיים הזקן — כלנו כיראים ומחפשים, כוקנים וכצעירים, עלינו להרים את קולנו ביום הקדוש הזה ולצעק: "גוואלרה, עליה תו לנו!" ובזכות זה תחיה לנו כתיבה התמימה טובה, אמן!

אמרים, כי הדרשן השוטח נתעלה כמעט על המקום, נשים צדקניות וכל ה"אגודיסטים" למיניהם עמדו ותמהו ולא האמינו למשמע אזניהם, וכתלי בית המדרש של מאה שערים, שזכו לשמע בפעם הראשונה דברים כאלה מפי מגיד-פאמין זקן ביום קדוש זה ענו ואמרו אף הם: אמן!...

גכנסתי ל"חורבה" בעיר העתיקה בשעת "מנחה" ומצאתי שם בס"ה שני כינים והצי של יהודים, ב"מחור" ייטבו ארבעה אמריקאים, כנגד ארבעה בנים, הגבאי החביב ישב עטוף בטליתו ובידו מלקתו בקרן זוית מימין, החזן המפואר ישב במג" בעת החזנות בקרן זוית משמאל ול

מולם באמצע, כסגול ממש, ישב השמש המסוגל ושמר היטב את שלשת הכסאות שעמדו רי ק י מ ואבלים ע"י הבמה, כסא הנציב ושני כסאות הרבנים הראשיים לשני צדדיו — "על כסאו לא ישב זר"... וכשיצאתי מן ה"חורבה" שכעתי בת קול מנחמת כיונה (אחרי מפטיר יונה) ואומרת: אוי לי שהגלית את "הרבי" והבאתי במקומו עובד "כוכבים" על החזה והכתפיים, ואוי לשלחן התפלה שגלה ממנו נציב... * * * איך אומר הפתגם הלטיני? — אהבתי את אפלטון ואת בית הכנסת "ישורון" יותר מכלם, ואהבתי זו אינה אפלטונית הלילה, אלא פשוט אהבה התלויה בכמה וכמה דברים: ראשית חכמה, בית כנסת זה הוא בית קבול לכל בני העליה ובני קדמארואלא, מעין בית ועד לחכמים, למשכילים, לעסקנים, שופטים, עורכי דין ויודעי דת, אמריקאים, מוחלים, דירקטורים והצי דירקטורים בירמול" קות וב"קיסלין", אישכנזים, ספרדים וביהוד ה' ז נ י מ, — זהו באמת בית כנסת של חזנים עם כל הסמנים, — בקצור בית תפלה מודרני שיש בו לא רב פשוט אלא ערב"ר ב דוקטור לפילוסופיה וגם גבאי צעיר אמריקאי מפקיד הרשות שלנו, והשנית — זוהו העיקר — אפשר לשמע אל הרנה ואל תפלה קצרה, ולהרבות שיחה עם חברך ועם ה"סקל" ות"מ", ואין להתירא, כמו בחורבה,

שגא יפסיקוד עוברי דרכים אל עזרת נשים, זה "אנשים הטובים" שלנו יוכיחו!... אגב, מספר לי תלמידי מתפלל ותיק ב"ישורון", כי מזכיר המשפטים שלנו טעה במפטיר יונה ובפרק האח"רנו קרא בניגון במקום: "חרה לי עד"מות" — ע ז מ ז ת... ביהוד תקנו הגבאים לעשות הפ"סקות קצרות ביו"כ בין שחרית ומוסף, מנחה ונעילה, כדי שלא ילכו, כנראה, המתפללים הביתה... ושלישית, בראותי את בית הכנסת הזה עם כל הנוסחאות שלו, חשבתי בלבי כי אפשר בכ"ז לבנות בירושלם בית כנסת גדול ומשוגף לכל ישראל מעין בית תפלה לכל העמים... * * * וכיוון, שאנו מדברים ב"בית תפלה לכל העמים" וזכינו כבר ל"בית מקדש" בתערוכה הבין לאומית בפיל"דלפויה, הנני מוסר לכם בזה מכתב קודי, שנתקבל אצלנו בשבוע זה על ניר פירמה של בנק ידוע בבוקובינה, ככתבו ובלשונו ממש ובלא שום תקון, מחמת שאפילו השגיאות יקרנות לנו — ועל החתום: אחד הרבנים הגדולים שבמדינת בוקובינה, זהו, רבתי, מאותו ה' ז מ ז ועקבא דמשיחא ממש, וראויים הדברים לקראם בתשומת לב מיוחדת: "אננה לכם סוד אחד הכמוס אצלני, נחוצ לי כח הרשאה לבנות בית המקדש ומכרה אנכי להראותם ללאנ"

דאן לקבל המשרה להכנין, כי סוד כמוס אתי אשר לא אוכל להתאר, על הכתב כדי שלא יזיק ח"ו. ע"כ בקשתי שטוחה לפניכם ליתן בקשתי הרצוף פה בהעתון, שלא יהי' שום פאליטיק רק חובת התורה, ותוהרו מאד אם תרצו ליתן הוספה לדבר הזה, שלא יהי' אפילו אות אחת מפאליטיק, כי קרוב הדבר לקבל הרשיון ומחוסר אנכי פתקאות הללו מיושבי ארץ ישראל, אחת למלקות אנגלי' ואחת לפעלקער-בונד ושישראל מרוצים ליתן שקל התורה בכל שנה ושנה לקרן יסוד עבור הבנין, כפי הפלאן מהבנין, יבנה ירושלם של מעלה, כיפין על גבי כיפין בגובה חמש מאות אמה, וזה יהי' ירושלם הטחורה שלא יבוא בה ערל וטמא, וירושלם התחתון יהי' נשאר כמות שהיא ורק ירושלם של מעלה יהי' מכון לירושלם של מטה, ולא יזיק לירושלם של מטה כלל, ונעשה ביר"ד יחזקאל והאראבער לא יתנגדו לזה והם יהי' למטה ואנחנו למעלה, ומי שיאמר וישאל: מה שמה? יאמר לו: ה' שמה, ושם העיר — ה' שמה.

הרבה אנשים פריסים היקדישו בסוד מסונם על סמך הכתוב: כה אמר ה' למריסים וכו', ושטח גדול אקנה על שם בית המקדש להלקם לשומרי התורה והמצוות על שכירות שארבע חידות יהי' מגיע להם, ומחיד החמישי ינתן כל התחיבות התורה.

ב"ה שהחיינו וקימנו לזמן הזה!

הבאנך אשר אנכי בתוכה כסייע לי ותומכת אותי להוציא הדבר מכה אל הפועל, וכן פקד עלי אדמו"ר הקדוש זל"ה דוד משה מטשארטקוב ועוד משנת תר"ס מעת אשר הייתי בירושלם בחיי אדמו"ר הקדוש מט"שארטקוב זל"ה היתח הפקודה וכיאר הזחר: בשיתן יקום אלקי פקודא לברתא דיעקב וכו', וב"ה שהגיעני לעת הזאת, שהדבר תלוי ברצונינו, כי המלכות אנגלי' רצונה לראות אם הישראלים תובעים בנין בית המקדש, ואקוה שהמכתב הזה אשר אני שולח לאנשי ארץ ישראל תעשה פרי בהשתדלותם של העתון כדי לקבל הרשיון, אברך אתכם בזכות"ט כאשר תצייתו למילי השית"ת יתו דבריו בפיכם שתוציאו הדבר מכה אל הפועל, ושמיכם יהיו הראשונים המעורים והמאירים בלכות עם קדעו".

ועל החתום: אברהם בן חי' פרידא

וכאן בא המען של הרב הכותב כגרמנית והערה בצדו: שמי עם הארדעססע שלי לא תכתבו במכה"ע, עד אחר הרשיון, רק שמי אברתם בן חי פרידא תוכלו לכתב, וכדי לעשות את רצונו של הרב הגדול, הנני מוסר בזה גם את נוסח המכתב שלו ליושבי ארץ ישראל, במלואו ובשלמותו:

ב"ה שהחיינו וקימנו לזמן הזה!

ליסוד עבור בנין בית המקדש. עפ"י התורה והמצוה אני מבקש מיושבי ארץ ישראל אשר הילכים בימים נוראים לבית תפלה להתפלל ולשמע העבודה לכפר בעדינו ביום הקדוש, שיתן כל אחד עשרה פיאכ"טער שקל זהר ה' ה' ליסוד עבור בנין בית המקדש, כדי שתפלתם תקובל ושנה טובה ומבורכת בשפע ברכה והצלחה יכתב ויחתם בספר הזכרונות, ושני פתקאות יכתב בעת הנתניה העשרה פיאססער וימסרם לאנגלא פאלעסטינא וזה נוסח הפתקא:

"אני החו"מ פלוני בן פלונית היושב בעיר פלוני מוסר כ פ ר נ פ ש י ליסוד עבור בנין בית המקדש לפי פקודת מ"ה ר"כ א"א שקל התורה לאנגלא פאלעסטינא באנק, ואני מרשה את אברהם בן חי' פרידא למסרם לקרן קיימת ליסוד לבנין יחזקאל שאבדיה בן חי' פרידא, יפרש בינינו ויקח הרשיון מרבני ארץ ישראל וממלכות אנגלי'".

פ ל ו נ י ומי שיכלא בקשתי אני מברך אותו שיוכה בקרוב לראות בנין בית המקדש ומברכו בהצלחה והיים טובים וכוה"ט ואשיב לכ"א ע"י הגזבר אודיע אחר ימים נוראים, אברהם בן חי' פרידא מטשארטקוב * *

ומחמת שהיום ערב סכות בעולם,

הנני מסיים את פרשת "ימים נוראים" והריני אג"ר, כדרכי, לתקו ולשפר את סוכתי ככל בעלי הבתים החשובים שבשכונתנו, סוכה רחבה ונאה הנבאה בסכך וברומנים של הגויים וביהוד בדגל ציון המתנופף לא ברהב על מספרים, כפי "החק", אלא על מסל ממש, וגירא בעינא דשטנא ועוברי דרך משלהם... וגם קניתי לי אתרוב"ל, פרי עץ הדר ממש, עם כל ארבעת המינים, וביהוד "הרסים" משובחים כמו שנאמר, ולכבוד יום טוב והמו"ד כירה החדשה — אינכם מכירים אותה? — החלטתי לקנות גם "פונטין פו" חדש ומשובח אצל אריה כספי (לא מדכי!) וסיגרים של לוג" ואלף לכבוד האורחים שלי, — כי הרי אני איני מעשו, בידוע, אפילו בשבת! — והנני מברך אתכם, תל"מידי ותלמידותי החביבים והבלתי חביבים, בברכת הג שמה שתוכו לסוכה כשרה ולנענועים ככוונה ולכלובים עפ"י האר"י ז"ל, ושמתם בהגכם עם כל בני ביתכם בנשפים ובהזיונות של "המבול" המוצלח של התיאטרון הא"י אחרי ה"הטא" הנעים של התיאטרון העברי, ותחזינה עינינו בראי נע "ציון" את הסרט הנפלא של "ז'קי כוגן", בתור "האב הקטן" ואת "ההקפות" אצל הפידי קרלין והסידר המועדון של "המנורה", אמן!

עז מורת